

Goran FILIPI
Pedagoški fakultet u Puli
Medulinska 3, HR-52100 Pula

ORNITONIMI U NOVOM RJEČNIKU ROVINJSKOGA IDIOMA OCA I SINA PELLIZZER

U članku se raspravlja o ornitonimima uvrštenim u *Vocabolario del dialetto di Rovigno d'Istria* Antonija i Giovannija Pellizzera, objavljenom 1992. godine u izdanju rovinjskoga Centra za historijska istraživanja, četvrtog rječnika istog izdavača koji obrađuje istriotski leksik.¹

0. Pocrpljene natuknice nižu se po abecedi, a uz njih iz Rječnika navodimo samo ono što je nužno za razumijevanje naših komentara koji slijede. U komentarima će se uglavnom voditi računa o etimologijama i netočnim definicijama značenja. Zbog ograničenoga broja stranica detaljnije ćemo se pozabaviti semantičkim i etimologijskim aspektima ornitonima, a lingvistička raščlamba bit će svedena na što je moguće manju a još uvijek razumnu mjeru, pa zainteresiranijeg čitatelja upućujemo na naš rječnik *Istarska ornitonimija: etimologijski rječnik pučkog nazivlja*, ICR, Rijeka, 1994.² Ornitonimijsku ćemo građu u Rječniku uspoređivati s nazivljem koje smo sami prikupili u Rovinju i ostalim mjestima gdje je istriotski idiom i danas u porabi, a ponekad, radi potkrepljivanja navedenoga, i ornitonimima iz bližih i udaljenijih idioma.

0.1. Ornitonime koje smo sami zabilježili navodimo prilagođenom hrvatskom latinicom (s nekoliko posebnih znakova koji su obični u ovakvim radovima, pa ih ne treba posebno objašnjavati), a naglasak bilježimo uobičajenim sustavima za

¹ Najsrdačnije zahvaljujem prof. dr. P. Tekavčiću na iscrpnoj recenziji. Sve sam njegove primjedbe gotovo u potpunosti prihvatio.

² U Istarskoj će ornitonimiji čitatelj pronaći i potpunija etimologijska tumačenja a i etimologije za one oblike iz Rječnika za koje u ovom radu ne dajemo etimologijsko tumačenje.

pojedini idiom. Likove iz pisanih izvora prenosimo vjerno prema izvorniku. Sustavne i hrvatske nazive navodimo prema SUŠIĆ.

1. *àcula* s. f. - 1. Zool. aquila, uccello rapace (...).

Premda je riječ o poznatoj ptici, autor je u objašnjenje mogao dodati i sustavni naziv, *Aquila chrisaetos* (suri orao). Sami u istriotskim govorima nismo zabilježili ni jedan poseban naziv za tu vrstu. Prema REW 582 ornitonim potječe od lat. *aquila*. Battisti i Alessio određeniji su od Meyer-Lübkea: »L'etim. di *aquila* è sconosciuta, giacché le lingue indoeur. non hanno un nome specifico per questo uccello, ma esso è certamente connesso con *aquilus* bruno, nero anche se l'agg. deriva dal sost., cfr. calabr. *àcciulu* un uccello di rapina.« (DEI 262).

2. *ànara* s. f. - Anitra. Il nesso lat. *tr* è passato nell'Italia sett. in *dr* e successivamente in *r*: *anitra*, *ànara*; *padre*, *pàre*; *padrone*, *paròn* (...) Dim. *anareîn*, *anireîn*, *anarièla*, *anarîta*. (...) Dal lat. volg. *anitra*.

Riječ je dakako o hiperonimu koji pokriva više vrsta pataka, no u mnogim mjestima Istre, Furlanije i Veneta označuje i konkretne vrste, najčešće *Anas platyrhynchos* (divlja patka). Oblik *ànara* i sami smo zabilježili u Fažani, a u Rovinju smo zapisali *ànera*. Potonji je oblik u porabi i u Balama, Fažani i Galižani. Vodnjanci vele *ànatra*, a Šišanci *ànitra*. Etimologiju i formalnu raščlambu pod natuknicom Pellizzeri preuzimlju, bez navođenja, prema DEI 186 i REW 439. Srodni oblici rasprostranjeni su diljem mletačkoga govornog područja, a u porabi su, doduše rjeđe, i kao posuđenice u slavenskim idiomima Istre. André im nalazi paralele u indoeuropskim jezicima: »Nom indo-européen du canard: ahd *anut* (all. *Ente*), lit. *antis*, gr. *νῆσσα* - *νῶσσα* (**vāt* - *yə*) 'canard', véd. *ātih* (oiseau aquatique).« (ANDR 28). Postanjem naziva bavili su se i latinski gramatičari: »Le mot vient de *nāre* pour les grammairiens latins: Varron, L. L. 5,78, *anas a nando*; Isid., Or. 12, 7, 51, *anas ab assiduitate natandi aptum nomen accepit* (.....) Le rapprochement est évidemment faux« (ANDR 28). André dakle ne dijeli navedeno mišljenje, ali - Ive je za Šišan zabilježio *nánara* i *nànera* (usp. *nanara* 'Anas platyrhynchos - divlja patka' - HIRTZ 291 za Starigrad na Hvaru) što se može dovesti u svezu s gornjim oblicima, pa uzimajući u obzir da je istriotski, kao rubni, izolirani idiom, arhaičniji u odnosu na druge rom. jezike, Ivini bi oblici išli u prilog mišljenju latinskih gramatičara da oblici tipa *anas* potječu od *nāre* (*no*, 1 'plivati', DIDL 698) - usp. *plovka* 'Anas platyrhynchos - divlja patka' (HIRTZ 353). Ipak, to nije lako braniti jer inicijalno *n-*, u riječima u kojima ga u drugim romanskim idiomima nema, nije neobično u istriotskim: *nabéisso* 'ponor', *nanel* 'prsten', *nansesso* 'pretek', *ninférno* 'pakao' (sve ROS); *nenporio* 'trgovište' (IVE, str. 96).

3. *àquila* s. m. - Aquila (...) V. *àcula*.

V. 1.

4. *bacàcia* s. f. - Beccaccia (lat. scient. *Scolopax rusticola*). L'Ive riporta anche la voce *bacàsa*.

V. 5.

5. *bacàsa* s. f. - Beccaccia. V. *bacàcia*. (Ive) (lat. scient. *Scolopax gallinula*). Vall., gall., siss.: *bacasa*, dign. *becasa*; venez. *becazza*. Dal gall. *beccus* (REW 1013). Cfr. *bièco*.

Natuknica pod brojem 4. sasvim je nedvosmisleno određena, pa nije jasno zašto su autori uz *bacàsa* naveli pogrešni sustavni naziv *Scolopax gallinula*; taj zastarjeli znanstveni naziv (danas ornitolozi za tu vrstu rabe *Lymnocryptes minima* ili *minimus*) označuje šljukinu srodnicu malu šljuku (tal. *frullino* ili, rjeđe, *beccacino minore*). Osobno smo u Rovinju zabilježili *bekàča* i *galinàsa*; prvi ornitonim rabe još i u Balama, Fažani, Galižani, Šišanu i Vodnjanu, a drugi u Balama i Šišanu (u Šišanu smo zapisali još i *galinàso*).

Što se etimologije tiče dodajemo da je riječ o uvećanici na *-acia/-asa* od *beco* 'kljun' (< *beccus*, REW 1013): »Sve se šljuke odlikuju svojim dugim tankim kljunom, koji je mekan i samo na vrhu tvrd« (GJURAŠIN 255).

6. *barbagiàni* s. m. - Barbagianni, uccello rapace notturno. Da *bàrba* e *Gianni*, vezz. di *Giovanni* (...).

Premda tal. stručni naziv nedvosmisleno određuje vrstu, nedostaje sustavni naziv, *Tyto alba* (kukuvija). Etimologija je preuzeta prema DEI 431, s. v. *barbagianni*.

Mi smo u istriotskim govorima za *Tyto alba* zabilježili: *barbadàn* (Rovinj), *barbadàni* (Bale, Galižana, Rovinj).

Ornitonime tipa *barbagiani* možemo možda povezati s hrvatskim nazivima za neke vrste sovki (*Strigiformes*): za *Athene noctua* u Dobrinju na otoku Krku kažu *tīć íve* (sintagma od *tīć* 'ptica' i *íve* 'osobno ime'), a za *Bubo bubo* *ivù*. Za istu vrstu Hrvati u Gradinjama vele *niniù* (njihovi talijanski sumještani također, *niniù*). Svi se ti ornitonimi, onomatopejskog podrijetla, mogu formalno dovesti u svezu s osobnim imenom *Giovanni* 'Ivan (= Ive, Nimi)'.

V. i 23.

7. *baticùda* s. f. - Uccello, coditremola e cutrettola gialla. Anche *baticùdula*, *baticùgula*. Ven. *baticoa*, con lo stesso sign.

V. 9.

8. *baticùdula* s. f. - Uccelletto, coditremola, cutrettola gialla. Anche *baticùdula*, *baticùgula*. La desinenza *-ùdula* attribuisce un valore dim. al sost. *cùda*.

V. 9.

9. **baticùgula** s. f. - Uccelletto, coditremola, cutrettola gialla. Anche *baticùdula*, *baticùgula*.

Natuknice pod 7., 8. i 9. manjkavo su određene. Poznavatelj će ptica doduše iz leme koju smo mi naveli pod 7. shvatiti da je *cutrettola gialla* *Motacilla flava* (žuta pastirica), pa će za *coditremola* pretpostaviti da je *Motacilla alba* (bijela pastirica) - kod druge dvije natuknice naime može se pomišljati da su značenjske odrednice istoznačnice - ali će prosječan govornik talijanskoga teško nedvosmisleno definirati prvu značenjsku odrednicu, *coditremola*. U novijim ornitološkim priručnicima neće je naći, a ni s manje-više priručnim rječnicima talijanskoga jezika (Palazzi, Garzanti, Zingarelli itd.) neće bolje proći; istini za volju, ako se služi Deanović-Jernejevim Talijansko hrvatskim rječnikom s natuknice *coditremola* bit će upućen na *ballerina* gdje će saznati da je riječ o ptici sa sustavnim nazivom *Motacilla alba*. Inače, morat će posegnuti za prastarim ornitološkim repertoarima: npr., u Salvadorijevom priručniku *Fauna d'Italia. Uccelli* iz 1872. na str. 120 naći će da se u nekim tal. dijalektima oblik *codotremola* rabi za vrstu *Motacilla alba* (tal. *ballerina*³).

Sami smo u Rovinju zapisali *batikùde*, a u ostalim mjestima s istriotofonim žiteljima: *batikòda* (Bale, Šišan), *batikòdola* (Vodnjan), *batikòdula* (Bale), *bato-kó(ò)de* (Fažana), *s(š)kasakòda* (Galižana) i *vakarùšula* (Šišan) - sve u značenju 'Motacilla alba' i 'Motacilla flava'. Nazivi u rječniku složenice su od is. *bater* 'tući' (< *battuere*, REW 1744) i is. *kòda*, *kòde*, *kùda* 'rep' (< *coda*, REW 1744).

10. **beicaféigo** s. m. - Oriolo (uccello). Da *beccare* (*bicà*) e *fico* (*féigo*).

Prema autorima riječ je o vugi (*Oriolus oriolus*, tal. *rigogolo* - *oriolo* je danas zastarjelo). Za ovu pticu sami u Rovinju nismo zabilježili naziv, no u Šišanu smo zapisali *bekafigo*, ali kao opći naziv za cvrkutuše (*Sylvinae*), potporodicu muharica (*Muscicapidae*) i kao posebni naziv za sivu grmušu (*Sylvia borin*). Identičan oblik u istom značenju u porabi je i u mnogim mjestima u Istri gdje se govori istromletački. Za *Oriolus oriolus* pak u Rovinju bilježimo *papaféigo*. U ostalim mjestima: *papafigo* (Bale, Fažana, Galižana, Šišan), *papafigu* (Vodnjan) i *papafigulo* (Bale), a nazive istoga tipa zabilježili smo i za istromletačke govore, kao i za hrvatske i slovenske idiome, gdje ti ornitoniimi funkcioniraju kao posuđenice. Istu distribuciju značenja (oblici tipa *papafigo* 'Oriolus oriolus'; oblici tipa *bekafigo* 'Sylvinae') nalazimo i u svim istromletačkim i mletačkim repertoarima kojima se služimo, pa je vjerojatno u Rječniku riječ o grješci.

³ Zanimljivo je da je u novijim ornitološkim priručnicima pridjev obvezatan uz naziv za *M. alba* (*ballerina bianca*), a da se za *M. flava* ispušta (*cutrettola*), dok je u starijim priručnicima obratno (*cutrettola gialla* 'M. flava' i *ballerina* 'M. alba').

U etimologijskom dijelu natuknice nedostaju latinski etimoni: **beccare*, od *beccus*, REW 1013 i *ficus*, REW 3281.

11. **biecacurnàce** s. f. - Ghiandaia comune (lat. scient. *Corvus glandarius*). Vall. *becasoco*; venez. *gafa rabosa*. Da *becca cornacchie*. Da *'bacc-'* radice celtica e *cornicula*, G. Malusà, *'Term. agr. dell'istiro-rom.'*, ACRS, Vol. XIII, pag. 425.

Opet su se autori odlučili i za zastarjeli sustavni naziv i za zastarjeli talijanski stručni naziv; danas su u uporabi termini *Garrulus glandarius* (šojka), odnosno ghiandaia. I etimologija se mogla jasnije izreći (v. 10).

Mi smo u Rovinju zabilježili *gàšula*, a srodan oblik onomu koji navode Pellizzeri nalazimo u AIS III/503: *bèkakurnáče*. Ni u ostalim istriotskim mjestima nismo zabilježili slična oblika: *çòra* (Galižana), *gàja* (Fažana, Vodnjan), *kèka* (Šišan), *kekakolòri* (Bale) i *šojka* (Vodnjan).

Balski oblik *becasoco* samo je, po prvom elementu složenice, u formalnoj svezi s natuknicom, drugi, pogrešno naveden (treba *gafa rabiosa*), istoga je značenja, pa je to trebalo tako i reći. Inače, nazivi tipa *bekasoko* prema našim anketama u Istri označuju isključivo djetliče i žune, a tako je i na širem mletačkom i furlanskom jezičnom području, barem prema repertoarima kojima se služimo.

12. **calàndra** s. f. - Uccello canoro, specie di allodola, detto da Linneo *Alauda calandra*, oggi *Melanocorypha calandra*. Da *calàndra*⁴, REW 1486.

V. 16.

13. **calandreîn** s. m. - *Torquilla* (vc. lat.) (Seg.).

V. 16.

14. **calandrîna** s. f. - Dim. di *calàndra*, uccello affine all'allodola ma più piccolo e più chiaro. Vc. presente nel venez., triest.: *calandrina*; nel friul. *calandrino*; ital. *calandrino*. Dal. gr. *kàlandros*, d'origine preindoeuropea.

V. 16.

15. **calàndro** s. m. - Uccello simile alla pispola (lat. scient. *Anthus campestris*).

V. 16.

16. **calandròn** s. m. - Uccello, specie di calandra, più grosso e canoro. (...) Triest. *calandron* id. (...) Acr. di *calàndra*. Dign. *calandron*, uccello. Bis. id., uccello e omaccione.

Ornitoniime od 12.-16. i ornitonime pod 33., 36. i 54.: *calàndra*, *calandreîn*, *calandrîna*, *calàndro*, *calandròn duòdula*, *luòdula* i *lulita* obradit ćemo na jednom mjestu. Riječ je o sličnim vrstama i nazivi se za njih u istarskoj pučkoj nomenklaturi isprepliću (slično je i na drugim područjima, pa i u literaturi nalazimo mnoštvo nejasnoća). Sve je to jasno uočljivo i u Rječniku; autori su očigledno

⁴ Treba *calandra*.

imali teškoća pri utvrđivanju značenja. Prema našim ispitanicima navedeni ornitonimi (i oni koje sami nismo zabilježili - v. niže) u ovisnosti o mjestu gdje su u uporabi mogu značiti sljedeće vrste: *Calandrella brachydactyla* (kratkoprsta ševa), *Galerida cristata* (kukmasta ševa), *Lullula arborea* (ševa krunica) i *Melanocorypha calandra* (velika ševa), a prema literaturi kojom se služimo neki se mogu pripisati još i vrsti *Alauda arvensis* (poljska ševa). Nazivi se miješaju i na furlanskom jezičnom području što je uočio i dobro opisao Pirona⁵.

Uz prvu i četvrtu natuknicu autori su što se određivanja značenja tiče konkretni (uz *calàndra* daju čak i sinonime sustavnih naziva) vjerojatno se povodeći značenjem u knjiž. tal. Mletački i istromletački repertoari nemaju ornitonima *calandro*⁶, a ne donosi ga ni Pigafetta, što je svakako indikativno. Pigafetta oblike tipa *calandra* navodi i za mletački u istom značenju kao i tal. knjiž. *calandra*, 'Melanocorypha calandra - velika ševa'. Osobno, u našim anketama ni za jedan istarski idiom nismo zabilježili oblike tipa *kalandra* i *kalandro*. Potonji ornitonim u Rovinju bi mogao biti učena postanja.

Za natuknicu *calandrein* nije jasno je li uopće riječ o ptici. Ako je mišljeno na pticu, vjerojatno se radi o vrsti *Lullula arborea* (ševa krunica); na Velom Vrhu smo zabilježili *kalandrino*, a za istu smo vrstu u Rovinju zapisali *kalandréina*.

Uz *calandrina* daje se potpuno nejasna definicija, a i za *calandròn* se moglo biti precizniji. Iz literature kojom su se autori služili jasno je da taj ornitonim najčešće označuje veliku ševu, pa se tako moglo i trebalo napisati.

Navodimo oblike za ševe koje smo zabilježili za istriotske idiome: *kalandréina* (Rovinj), *kalandrina* (Galižana) - za ševu krunicu; *kalandròn* (Bale, Fažana, Galižana, Rovinj, Šišan, Vodnjan) - za veliku ševu. U istriotskim govorima, kao i u drugim istarskim idiomima, za ševe se rabi hiperonim koji je zapravo posebni naziv za poljsku ševu (*Alauda arvensis*): *čirimbéla* (Bale), *dódula* (Galižana), *duódula* (Rovinj), *lódola* (Fažana) i *lòdola* (Šišan, Vodnjan).

Radi zbrke koja postoji kako u ovom tako i u mnogim drugim rječnicima kada je riječ o nazivima za ševe o kojima je riječ bit će korisno navesti srodne ornitonime koje smo u Istri za njih zapisali. Za vrstu *Galerida cristata* u istromletačkim govorima nismo zabilježili nijedan naziv srodan onima u Rječniku, a u Blaško-vićima i Svetvinčentu Hrvati rabe istromletačku posuđenicu *kalandròn*. Za *Lullula*

⁵ »(...) C'è confusione nella nomenclatura friulana delle varie specie di questi uccelletti, che si scambiano anche con generi analoghi. (...)« (PIRONA 92, s. v. *calàndre*.)

⁶ Vrsta *Anthus campestris* (knjiž. tal. *calandro*; hrv. *primorska trepteljka*) spada u porodicu Motacillidae (pastirice) i nazivi su za nju u Istri (prema našim ispitivanjima i prema literaturi kojom raspoložemo) odreda tipa *fista*, *guita*, *lodolon* i *tordela/-ina*.

arborea Talijani iz Velog Vrhha kod Pule imaju dva naziva, *kalandrino* i *kolandrina*. Slični nazivi funkcioniraju kao posuđenice i u čakavskom: *kalandrìć* (Pomer) i *kolandrìć* (Filipana, Ližnjan). *Melanocorypha calandra* (velika ševa) nešto je veća od ostalih i razlikuje se od njih jer »sa strane na vratu ima veliku crnu ili smeđju pjegu« (GJURAŠIN 139), pa smo za nju zabilježili znatno više posebnih naziva nego za druge vrste, i takvih koji nas zanimaju u ovom trenutku: *kalandrìna* (Buje), *kalandròn* (Bertoki, Bivje, Krasica, Savudrija, Šverki, Veli Vrh - Pula, Žminj), *kolandròn* (Medulin). Svi nazivi koje smo zapisali za hrvatske idiome u Istri posuđenice su tipa *ko(a)landron*: *kalandròn* (Škatari), *kalandròn* (Pomer), *kalandròn* (Gajana, Marčana, Marići), *kolandra* (Bankovići, Gajana), *kolândro* (Filipana, Hreljići, Valtura, Veli Vareški), *kolandròn* (Ližnjan), *kolandròn* (Valtura), *kolandròn* (Krnica – Luka, Premantura), *kolarinka* (Veli Vareški). Posuđenicu istoga tipa rabe i Perojci, *kalendròn*. Slične ornitonime donose i svi leksički repertoari za mletačko jezično područje (uglavnom u značenju *Melanocorypha calandra*), a, također za veliku ševu, Rosamani i Zudini za mugliški navode *calandron* (ROS 144) i *kalandrón* (ZUDINI 68).

Etimon za sva četiri ornitonima iz Rječnika o kojima raspravljamo ne bi trebao biti sporan: lat. *calandra*, REW 1486 (grčkog podrijetla), s ili bez dočetaka. Pellizzeri ga, ne povezujući natuknice, koje se nalaze praktično jedna ispod druge, navode uz oblik *calàndra*. Uz lemu *calandrina* opet navode etimologiju, ovog puta vjerojatno prema DEI 668, ali djelomice, navode samo grčki etimon *kàlandros*⁷, kao da je riječ o izravnom preuzimanju, premda Battisti i Alessio, s. v. *calandra*¹ jasno vele: »(...) lat. **calandra*⁸ dal gr. *kàlandra*, *kàlandros* specie di allodola, di origine egea (...)«. Što se postanja tiče vjerojatno je u osnovi svih ovih naziva sem 'kukmica'⁹: »Si le mot doit être rattaché à *caliandrum*, *caliendrum* 'perruque' (Varron, Horace)« (ANDR 47). Kod ornitonima *kolarinka* (Veli Vareški) pomišljamo na križanje (zbog pjege na prsima) s *kolar*, *kolarin*, *kolarina* 'kravata' (< *collāre*, REW 2041).

17. *calarefno* s. m. - Canarino, variante citata dall'Ive nei »*Canti pop. istr.*«, pag. 101, no. 48.

v. 18.

18. *canarefn* s. m. - Uccello dei passeracei originario dalle Canarie.

Poznata ptica koja se drži u kletki; naziv potječe od njezina prebivališta odakle je prenesena u Europu.

⁷ Treba *kàlandros*.

⁸ U izdanju REW iz 1972. nema zvjezdice.

⁹ Sve ševe imaju kukmicu, samo što je neke vrste mogu skupiti tako da se ne vidi, a druge ne.

19. **cavoniro** s. m. - Capo nero, sterna, uccello simile alla *cucalèina*, dal piu-maggio nero sul capo. Venez. *caonegro*, *caponegro*. Dign. *Cavo nigro*.

Prema autorima riječ je o vrsti *Sterna hirundo* (obična čigra), što bi, zbog crne "kapice" na glavi ptice, i moglo odgovarati: i sami smo u Rovinju zabilježili sličan oblik, *kavonigro*, koji označuje tri, čigramu srodne i po crnoj "kapici" slične, vrste galeba: *Larus melanocephalus* (crnoglavi galeb), *Larus ridibundus* (riječni galeb) i *Larus minutus* (mali galeb); Pellizzeri vele »uccello simile alla *cucalèina*« - sc., prema Pellizzerima, *Larus minutus*.¹⁰ U ostalim istriotskim idiomima nismo zapisali srodnih likova. No, navedeni mletački ornitonimi, i njima srodni likovi, i u BOE i u DURANTE i u Pigafette protumačeni su isključivo kao nazivi za ptice iz potporodice *Sylvinae* (cvrkutuše), najčešće za vrstu *Sylvia atricapilla*. Prema našim anketama u romanskim idiomima Istre nazivi tipa *kavonigro* ne rabe se za cvrkutuše:

20. **chèca** s. f. - 1. *Gazza*. (...) Da *Checca*, ipocoristico di Francesca.

Premda nedostaje sustavni naziv, *Pica pica*, značenje je nedvosmisleno određeno; sustavni se naziv doduše daje uz istoznačnu natuknicu *gàsula* (v. 49.). U Rječniku imamo još jedan ornitonim ista značenja; *gafa*¹¹ (v. 50.). Sve tri natuknice obradit ćemo ovdje.

Zanimljivo je da su autori oblike o kojima raspravljamo odredili istoznačno. Sami smo na terenu utvrdili da se nazivi za *Pica pica* (svraka) i srodnu vrstu *Garrulus glandarius* (šojka) isprepliću. Za svraku smo u Rovinju zabilježili *kèka* (u uporabi i u Galižani i Vodnjanu - u Fažani sa zatvorenim *e*: *kéka*). U Rovinju svraku nazivaju i *gàza* i *gàža ščavùna* (potonji je naziv u uporabi i u Balama). U Šišanu smo zapisali *gàrza*. Srodni ili jednaki nazivi označuju i šojku: *gàsula* (Rovinj), *gàja* (Fažana, Vodnjan), *kèka* (Šišan) i *kekakolòri* (Bale).¹²

Etimologija, djelomična, daje se samo uz *chèca*, vjerojatno prema DURANTE 38, ili DELI 228 (samo u značenju 'homoseksualac'). Premda Durante to dopušta, Pellizzeri ne navode mogućnost onomatopejskog postanja ornitonima.

¹⁰ S tim se značenjem za *cucalèina* ne slažemo (v. 25.).

¹¹ Uz natuknicu autori navode »Lo stesso che *gàsula*.«, a tog oblika u Rječniku nema - vjerojatno su mislili na *gàsula*.

¹² Slično je stanje i u istromletačkome, no miješanje naziva za svraku i šojku nije posebnost istarskih romanskih govora. I u latinskih prirodopisaca nalazimo dva naziva koja vrijede za obje vrste: *cissa*, -ae (ANDR 57) i *pīca*, -ae (ANDR 127). Stanje se prenijelo i u talijanske govore. Pigafetta, str. 56, ima *chéca* "Pica pica" i *chéche* "Garrulus glandarius". Giglioli za Veneto donosi *gaza* (str. 14 i 15) u oba značenja, a za Friuli, također u oba značenja, *cheche* (id.). Miješanje naziva jasno je uočljivo i u tabelama jezikoslovnih atlasa: AIS III/503 i ALI 4654 i 4657 - oblici se bitno ne razlikuju od već navedenih, pa ih na ovom mjestu ne navodimo.

21. *cicuògna* s. f. - Cicogna.

Riječ je o općepoznatoj¹³ ptici, pa nas tumačenje može i zadovoljiti. No preciznije, prema našim anketama, oblici tipa *čikonja* u Istri redovito označuju i vrstu *Ciconia nigra* (crna roda) i, u nekim mjestima, *Nycticorax nycticorax* (gak). Osobno smo samo u Balama zabilježili naziv za rodu: *čikònja*, vjerojatno učenu riječ iz talijanskog književnog jezika.

22. *ciuòra* s. f. - Specie di uccello acquatico, cornacchia bigia, (lat. scient. *Corvus monedula*). Pir. *ciòla*; gall. *ciùora*; friul. *ciòre*.

Ovako predstavljeno značenje teško se može pravilno razumjeti. Ispada da je *cornacchia bigia* (siva vrana) vrst vodne ptice i da sustavni naziv u zagradi vrijedi za tu vrstu. Trebalo je najprije, kao najčešće, navesti značenje 'Corvus monedula' (tal. *taccola*, hrv. *čavka*), a tek zatim reći da srodni oblici označuju i obje vrane (*Corvus corone corone* - crna vrana i *Corvus corone cornix* - siva vrana), a i vrance (*Phalacrocoracidae*).

U literaturi pronalazimo sljedeće istriotske nazive istoga tipa za *Corvus monedula* (čavka): *čòla* (Pula), *čuóra* (Galižana, Rovinj), *čuóro* (Rovinj) - sve IVE 60. Sami smo u Rovinju zabilježili srodan oblik, *čuóra*, ali za vrance; vrste *Phalacrocorax carbo* (veliki vranac), *Haliastur pygmaeus* (mali vranac) i *Phalacrocorax aristotelis* (morski vranac) - *čòra* 'id.' zapisali smo i za istromletački u Taru. Nazivi tipa *čora* u hrvatskim istarskim idiomima označuju isključivo čavku, a u istrorumunjskome i čavku i obje vrane.

Etimon ovih naziva nije sporan - to je lat. ornitonim onomatopejskog podrijetla *čaola* 'vrana', REW 2449. Od istoga etimona potječe i rumunjski ornitonim *čioárá* »Nume dat mai multor specii de păsári negre sau cenusii, din familia corbului, dar mai mici decât acesta (Corvus)« (DLRM 145), pa bi se moglo pretpostaviti da su rumunjski pastiri širili ove oblike Balkanom i da su tako dospjeli i u slavenske i u romanske idiome Istre (u Žejanama smo zabilježili *čuòrina*, hibridnu izvedenicu, nastalu dodavanjem stranog dočetka *-ina* na domaću osnovu). Na isti se način može tumačiti i prisutnost sljedećih hrvatskih i srpskih ornitonima: *čolka* 'vrana' (PARČIĆ 86), *čolica* 'čavka' (HIRTZ 67 - oko Nina u Dalmaciji), *čolica* 'ptica pirhocorax alpinus' (ARJ II/59), *čolica* 'Pyrrhocorax graculus' (HIRTZ 75 - Vrbnik na Krku), *čola* 'Corvus monedula' (HIRTZ 75), *čora* 'vrana' (HIRTZ 67 - Vrnjci u Srbiji), *čorka* 'Garrulus glandarius' (HIRTZ 67 - u Konavlima). I ALI 4660 navodi slične oblike: *čòre* (Clauzetto, Flumignano), *čòra* (Tesis, Praedelis, Pesariis), ali za *Corvus corone* (vrana). Isto značenje za istrorumunjski *čòla* navodi i Skok (I/359).

¹³ Roda je u Istri rijetka, pa poznatost duguje legendi o dolasku djece na svijet.

A i Meyer-Lübke za južnotalijanske dijalekte: *čaula* (Kalabrija), *čaule* (Napulj), *čola* (Tarento) i *čaola* (Marke) - REW 2449. Postojanje oblika u furlanskome i, nadalje, južnotalijanskim dijalektima moglo bi donekle dovesti u pitanje pretpostavku o rumunjskom podrijetlu istarskih oblika. Bilo kako bilo, ako prihvatimo hipotezu o rumunjskom kao jeziku-davaocu, možemo govoriti o neposrednom preuzimanju i u romanskim i u slavenskim idiomima Istre, no u pojedinim slučajevima svakako valja dopustiti i mogućnost posrednog posuđivanja, i to u oba smjera.

23. *civita* s. f. - Civetta, uccello notturno. (...) Anche *suvița*. Bis. *zivita*; triest., fium., lussingr., chers., alb.: *ziveta*; bui. *sueta*; dign. *suvița*; venez. *zueta*. Vc. di orig. onomat.

U Rječniku su navedena još četiri srodna naziva za sovke (*sivita*, *suatòn*, *suita* i *suvița*), pa ćemo ih obraditi zajedno.

Prema našim ispitanicima u Istri su prisutne sljedeće vrste: mala ušara (*Asio otus*), sivi ćuk (*Athene noctua*), ušara (*Bubo bubo*), šumska sova (*Strix aluco*), ćuk (*Otus scops*) - iz porodice Strigilidae - i kukuvija (*Tyto alba*) - iz porodice Tytonidae (v. 6.). Sovke su izuzetno slične ptice, pa u pučkoj nomenklaturi dolazi do znatnog miješanja nazivlja. Ulogu hiperonima za cijeli red imaju posebni nazivi za vrstu *Asio otus* (oni su ujedno i posebni nazivi za vrste *Bubo bubo* i *Strix aluco*, no za obje vrste postoje i ornitonimi koji označuju samo njih) i nazivi za vrstu *Athene noctua* - pored ove vrste oni označuju i vrstu *Otus scops*. Kod nekih informanata prva skupina naziva označuje veće, a druga manje vrste. Sve rečeno vrijedi, dakako, i za istriotske idiome.

Za malu smo ušaru u istriotskim govorima zabilježili: *čevéta* (Fažana), *gùfo* (Šišan, Vodnjan), *suvița* (Rovinj), *šovéta* (Galižana) i *šuvéta* (Bale, Galižana); za *Athene noctua*: *civéta* (Vodnjan), *cuvéta* (Vodnjan), *cuvèta* (Šišan), *ćuk* (Fažana, Galižana), *ćús* (Rovinj), *ćúz* (Bale, Rovinj), *suita* (Vodnjan), *suvétà* (Šišan); za ušaru, ćuka i šumsku sovu nismo zabilježili ni jedan poseban naziv.

Pellizzeri uz tri natuknice, navode da je postanje naziva onomatopejsko (Etim. d'orig. onom. - s. v. *sivita*; Probabil. dal verso della civetta. - s. v. *suita*; Probabil. vc. di origine onomatopeica. Il Pellegrini la fa der. dal fr. *chauette*. - s. v. *suvița*). Meyer-Lübke kao ishodište pretpostavlja onomatopeju *kyu*, REW 4800: rumunj. *čovică*, tal. *civetta*, mlet. *tsovetà*, markeški *čoeta*, bolonjski *tsueta*, piemontski *šueta*, furlanski *čiuite*, *suite*, sfranc. *suette* tumači kao izvedenice od te onomatopeje.

24. *cucàl* s. m. (pl. -ài) - Gabbiano reale (lat. scient. *Larus argentatus*¹⁴), comune a tutti i mari, lo si trova anche nell'entroterra. (...) La voce è nota nell'Italia

¹⁴ Prema najnovijim istraživanjima biolozi drže da najmnogobrojnija populacija galebova našega Jadrana pripada vrsti *Larus cachinnans*, a ne *Larus argentatus*, kako se donedavna mislilo.

sett., nel Veneto, a Fiume, a Capod., a Grado, a Par. nella variante *corcal*, a Lus-singr. e nel friul. *crocal*. Varie le supposizioni circa l'etimo della *vc.*, da un onomatopeico *coc*, *croc*, *cor*, e da una der. gr. Cfr. lat. *coacula*, quaglia, *cuculus*, cuculo, gr. *kaukalias*, nome di uccello non identificato.

U Istri puk galebove i čigre naziva uglavnom hiperonimom. Prema našim ispitivanjima začuđujuće je malo posebnih naziva za pojedine vrste čak i u primorskim, ribarskim mjestima. Zabilježili smo dva oblika kao opći naziv za sve Laridae (Larus canus - olujni galeb, Larus fuscus - mrki galeb, Larus marinus - veliki galeb, Larus melanocephalus crnoglavi galeb, Larus minutus - mali galeb, Larus ridibundus - riječni galeb, Chlydonias hybrida - bjelobrada čigra, Chlydonias leucoptera - bjelokrila čigra, Chlidonias nigra crna čigra, Sterna albifrons - mala čigra, Sterna hirundo - obična čigra i Thalaseus sandvicensis - dugokljuna čigra): *kokàl* (Fažana, Galižana, Vodnjan) i *kukàl* (Bale, Galižana, Rovinj, Šišan, Vodnjan).

25. *cucalefna* s. f. - Gabbianello, appartenente al genere 'Laurus'¹⁵, famiglia Laridi.

Mi smo sličan oblik, *kukalina*, u Rovinju zabilježili kao naziv za vrstu Sterna hirundo (obična čigra) koji ujedno označuje sve ostale čigre (Chlydonias hybrida - bjelobrada čigra, Chlydonias leucoptera - bjelokrila čigra, Chlidonias nigra - crna čigra, Sterna albifrons - mala čigra, Sterna hirundo - obična čigra i Thalaseus sandvicensis - dugokljuna čigra). U istom značenju autori navode i oblik *siòla* (v. 85.); mi smo u Rovinju zabilježili *šjòla*, ali u za malu čigru. Sa značenjem, 'Larus minutus' za oba ornitonima ne bismo se mogli složiti jer nazivi za čigre nikada ne prelaze na galebove¹⁶, a i distribucija naziva tipa *k(r)okalina* na istromletačkom pa i širem mletačkom govornom prostoru isključuje to značenje.

26. *cucalito* s. m. - Dim. di *cucàl*. V. *Marteìn*.

To je zapravo umanjenica, označuje mladunče, pa se uz ovu natuknicu nećemo zadržavati.

27. *culòmba* s. f. - Colomba, la femmina del colombo appartenente alla famiglia dei Colombiformi.

Premda je u biti riječ o ornitonimu, golubovoj ženki, riječ se uglavnom rabi u raznim izrazima i poslovicama (kao i u hrvatskom *golubica*), a puno manje kao ornitonim (zapravo jedino među uzgajivačima golubova kojima je bitno razlikovanje spolova). A *Colombiformi* (Columbiformes - Golubovke) je termin za red a ne porodicu (ista primjedba i uz sljedeću natuknicu).

¹⁵ Treba Larus.

¹⁶ Obratno je to moguće.

28. **culònbò** s. m. - *Uccello della famiglia dei Colombiformi. (...) Dal lat. *columbus*, gr. *kólymbos*, aventi con probabilità un'origine comune *kel*, scuro.*

Oblici sličnoga tipa obični su u svim idiomima Istre, a rabe se uglavnom kao hiperonimi za rod *Columba* (golubovi), vrste *Columba livia* - divlji golub, *Columba oenas* - golub dupljaš i *Columba palumbus* - golub grivnjaš. Mi smo u istriotskim govorima zabilježili srodne oblike samo kao hiperonime: *kolómbò* (Bale, Fažana, Galižana, Vodnjan, Šišan) i *kulómbò* (Rovinj). Cernecca je za Bale zapisao *colómbò* (CERN 33), a Rosamani za Rovinj i Vodnjan *culombo* (ROS 278).

29. **cuòrvo** s. m. - *Corvo, uccello dei Passeracei (...) Dign. *corvo* e *cro* (...); muglis. *cuorf*.*

U istriotskim smo govorima zabilježili *kòrvo* (Bale, Galižana, Šišan, Vodnjan), *krògo* (Galižana) i *kuòrvo* (Rovinj). Osim vrste *Corvus frugilegus* (tal. *corvo*, hr. *gačac*) oblici označuju i vrstu *Corvus corax* (tal. *corvo imperiale*, hr. *gavran*).

30. **curnàcia** s. f. - *Cornacchia. (...) Vc. propria a tutta l'Istria e al Veneto (lat. scient. *Corvus Cornix*). Dign. *jole*; vall. *cornacia*; friul. *cornacie*; triest. *cornaza*. Dal lat. tardo *cornacula* dal class. *cornicula*, dim. di *corna*.*

U rovinjskom govoru osobno nismo zabilježili ni jedan oblik za vranu. Od istriotskih ispitanika dobili smo podatak jedino u Šišanu gdje razlikuju obje podvrste, crnu i sivu vranu: *kornàća grìda* 'Corvus corone cornix' i *kornàća nèra* 'Corvus corone corone'.

31. **cutùrno** s. m. - *Coturnice. Ven., triest.: *cotorno*. Dal lat. *coturnix*, quaglia (DEVI).*

32. **dlò-dì** s. m. - *Viene così chiamato il Martin pescatore, piccolo uccello degli alcedinidi (lat. scient. *Alcedo ispida*¹⁷).*

Sami u Istri nismo nigdje čuli sličan oblik, a nismo ga pronašli ni u literaturi za sjevernotalijansko, a ni šire, talijansko područje. Vjerojatno je riječ o afektivnom, onomatopejskom nazivu, prema glasanju ptice koje ornitolozi zapisuju kao »cii chii« (PETERSON 138 i DRCHAL 148).

33. **duòdula** s. f. - *Allodola (lat. scient. *Alauda arvensis*) (...) Vall. *notola* dign. *lodola*; friul. *lodule*; venez. *lodola*. *Alauda* (gall.), REW, 313.*

I sami smo u Balama zabilježili ornitonim *nòtola*, ali za vrstu *Caprimulgus europaeus* (leganj)¹⁸. Kako lik nigdje ni u Istri ni na talijanskom jezičnom području ne označuje ni jednu ševu, gotovo smo posve sigurni da je riječ o pogrješci.

V. i 16.

¹⁷ U novije doba prevladava sustavni naziv *Alcedo atthis* (vodomar).

¹⁸ U Balama oblik označuje i šišmiša.

34. *fàlco* s. m. - Falco, uccello della famiglia dei falconidi (lat. *falcō*).

Prema našim rovinjskim ispitanicima identičan oblik u uporabi je kao hiperonim za cijeli red sokolovki (Falconiformes), a ne samo za porodicu sokolova (Falconidae)¹⁹. V. i 35.

35. *falcunìto* s. m. - Dim. di falco. (...)

Identičan smo oblik i sami dobili od rovinjskih ispitanika za vrstu Falco tinnunculus (vjetruša). Za istu vrstu u Balama, Galižani i Šišanu vele *falkéto*, a u Fažani i Vodnjanu *falkonéto*.

V. i 34.

36. *fanaghièl* s. m. (pl. -ài) - Fanello, uccello (lat. scient. Cannabina sanguinea²⁰), Seg. Cap., triest., bui., par., lussingr., alb., pol.: *faganel*; ven. *faganelo* e *fainel*; vall. *faganèl*. Dal lat. *faganellu(m)* da *faginus*, uccello dei faggi.

Sami smo u Rovinju zapisali oblik *paganiél*, a u Šišanu i Vodnjanu *fanganèl*. Inače u istarskim idiomima najčešći je lik tipa *faganel*, preuzet i u slovenskim, hrvatskim i istrorumunjskim govorima.

Kako uz ove oblike imamo novo etimologijsko tumačenje koje se bitno razlikuje od tumačenja u svim dostupnim nam etimologijskim repertoarima, u potpunosti ga navodimo.

U slavenskim su idiomima Istre ovi oblici posuđenice, često na dem. dočetak (u slov. na -c, sinkopirano -ec ili dvojni -čič, a u hrv. na -ić). Možda su oblici tipa *fanel* nastali prema talijanskom *fanello* (PALAZZI 528), no oblik navodi i FIGAFETTA 101, što doduše može biti isto. REW 3141 predlaže za tal. *fanello* i mlet. *faganelo* etimon **faganèllus*, što G. Alessio ne prihvaća i nudi kao rješenje lat. **fagētānus* del 'faggeto' (.....) che ha dato nel Mezzogiorno il nome ad una specie di ramarro che vive nei boschi di faggio (*fajitanu*)« (DEI 1593). Isto preuzima i P. Zolli, završavajući članak riječima: ».... anche questa spiegaz. non soddisfa del tutto.« (DELI 415) P. Skok, ne citirajući Alessia, nudi isti etimon, vlat. **fagetanus* (SKOK I/502). Držimo da je sadržaj 'bukva', od kojeg polaze i Alessio i Skok, a što preuzimlje i Zolli, neprihvatljiv kao ishodište denominacije, osim paretimološki. Ne može se tvrditi da ptica uopće ne zalazi u bukvice, ali svakako to joj nije karakteristično stanište. O njenom habitatu ornitolozi pišu: »Najljubši so mu (sc. repniku) grmovnati in lesnati sestoji odprtih pokrajina.....« (GREGORI 295); »Visoke planine izbjegava, a isto tako i prostrane šume.« (BREHM 442); »Ova ljepušna i dražestna ptičica nalazi se u svim našim krajevima, više u onakim, gdje

¹⁹ Isti oblik u istom značenju rabe i istriotofoni u Balama, Fažani, Galižani, Šišanu i Vodnjanu.

²⁰ Biolozi danas najčešće rabe sustavni naziv *Acanthis cannabina*, a ponekad i *Carduelis cannabina* (juričica).

ima brdeljaka i humova nego u samim nizinama.« (GJURAŠIN 171); »Habitat: Aperta campagna con siepi; d'inverno vaga in grossi stuoli per i terreni incolti e coltivati, le paludi e le marcite. Nidifica specialmente nelle siepi e nella vegetazione fitta, occasionalmente nell'erica ecc.« (PETERSON 198). Nitko, dakle, ne spominje bukvu, odnosno bukvik. Kako je sem 'koji jede sjemenje, naročito konoplje' dao najveći broj ornitonima u različitim jezicima (i sustavni nam naziv na to ukazuje): slov. *konopljenka*, *konopljičica*, *konopnjak* (GREGORI 294); rus. *konopljanka* (NAE 93); češ. *konopka obecná* (NAE 93); hrv. *konopljača*, *konopljanka*, *konopljarica* (HIRTZ); turski *keten kusu* ('koji jede lan') (NAE 93); njem. *hanfling* (NAE 93); švedski *hampling* (NAE 93),....., predlažemo da se isti sem uzme kao ishodište i za nazive o kojima razglabamo. U prilog ovoj pretpostavci ide i novogrčki ornitonim *κανναβοφάγος* 'A. cannabina' (NAE 93), složenica u značenju 'koji jede konoplju', čiji je drugi dio, koji se na planu izraza poklapa s oblicima o kojima razglabamo, *φάγος* < stgrč. *φάγος* 'izjelica', izvedenica od glagola *φαγεῖν* 'jesti' (SENC 970). Složenica istoga sadržaja i, manje-više, oblika mogla je postojati i u starogrčkom i kao takva prijeći u latinski gdje je, prema zakonima o ekonomiji jezika, zbog dužine izgubila prvi elemenat. Kako je prvi elemenat složenice u semantičkom smislu determinant, štoviše latinskim govornicima u potpunosti razumljiv, gotovo je sigurno da je afereza uslijedila tek nakon što se drugi dio složenice, za govornike vulgarnog latinskog semantički neproziran, kontaminirao s *fagus* 'bukva' (REW 3145).

37. *fafàn* s. m. - Fagiano. Triest. *fasan e fagian*. Vall. *fagian*; ven. *fasan*. Dell'agg. *phāsiānus*, da *Phasis*, Fasi, fiume tra la Colchide e l'Asia minore (*Phasiana avis*, uccello fasiano), DEVI.

Dobro poznata lovna ptica. U Rječniku se ne navodi naziv za ženku premda se u istarskoj pučkoj terminologiji spolovi razlikuju. Zabilježili smo: *fadàn* ♂ (Bale, Fažana, Galižana, Vodnjan, Šišan) i *fazàn* ♂ (Rovinj) te *fadàna* ò (Bale, Fažana, Galižana, Rovinj, Šišan) i *fažàna* ò (Vodnjan).

38. *feīsta* s. f. - Pispola (lat. scient. *Anthus pratensis*), Seg. Venez. *fista*, Specie di Cutrettola (Bo.); ven. *fista*, pispola, dal verso dell'uccello (DEVI); dign. *feīsta*; bui., pir., par., triest.: *fista*. Per. etim. V. *fistulāre*, *fistula*, fischiare, fischio.

Za istriotske idiome nismo zabilježili srodna naziva, no za istromletačke smo zapisali *fista* u Vižinadi.

39. *figaruò* s. m. (pl. -*uòdi*) - Sorta di uccelli.

Sami u Istri nismo zabilježili slična oblika, no kako u priručnicima nalazimo slične oblike za rod *Hippolais* (voljić), pretpostavljamo da bi i ovaj, u Istri izoliran, naziv mogao označivati te ptice: usp. npr. *figaróla* 'Hippolais icterina - žuti voljić' i *figaróla gròssa* 'Hippolais polyglotta - kratkokrili voljić' (oboje PIGAFETTA 105).

40. *fringuièlo* s. m. - Fringuello (lat. scient. *Fringilla coelebs*) (...)

U Rovinju smo za zebru zabilježili *montàn* (u Fažani i Galižani *montàn*), no u bliskim Balama zapisali smo *fringuèl*.

41. *frifuleîn* s. m. - Dim. di *fringuièlo*, fringuellino.

To neće biti umanjenica od *fringuièlo* kako hoće Pellizzeri (-ng- > -f- ??). Inače, oblik *fringuièlo* označuje jednu drugu vrstu, žutaricu (*Serinus serinus*). Tijekom naših ispitivanja u Rovinju nismo dobili podatka za žutaricu, no u Balama smo zapisali *frizulìn*, u Fažani *frizulìn* i u Vodnjanu *frizulìn*.

42. *fùlaga* s. f. - Folaga, uccello acquatico (lat. scient. *Fulica atra*). Vall. *furiga*; dign. *fuliga*; venez. *folega*; triest., par., alb., lussingr.: *foliga*; cap. *folaga*; muglis. *folija*. Dal lat. *fùlica*.

Nazivi ovoga tipa najčešći su u Istri za lisku; u Balama smo zabilježili *fólega*, a u Fažani *fùliga*. U Rovinju nismo dobili podatak.

43. *galeîna faraòna* s. f. - Gallina faraona. Venez. *galina faraona*, »speciè di pollo selvatico, grande più di una gallina, di color cenerognolo brizzolato, detto da Linneo *Phasianus Meleagris*' (Bo.).

U Istri nema biserke (*Numida meleagris*).

44. *galinàso* s. f. - Fagiano. (...) Cfr. triest. *galinazo*, beccaccia di mare. Der. da *galeîna*. Chiogg. *galinassa de mare*, pesce soffiotto; bis. *galinaza*, beccaccia; vall. *galinasa*, beccaccia.

U Rovinju nismo zabilježili sličan ornitonim, no u Šišanu smo dobili podatak da se nekada lik *galinàsa* rabio za fazanovu ženku.

45. *galto da muntàgna* s. f. - Picchio della fam. dei Pici (lat. scient. *Picidae*). Dign. *galito de montagna*, bubbola o upupa.

Pupavac (*Upupa epops*) ne spada u porodicu djetlova (*Picidae*) kako hoće autori, nego u porodicu *Upupidae* (pupavci), red *Coraciiformes* (smrdovranke).

Sintagme toga tipa najčešće su denominacije za pupavca u istromletačkim govorima, a u istriotskim, prema našim ispitanicima, jedine su: *galèto de montànja* (Fažana, Galižana), *galèto de muntànja* (Bale, Rovinj, Šišan, Vodnjan).

46. *ganseîn* s. m. - Picchio della fam. dei Pici (lat. scient. *Picidae*).

Sličnoga naziva za djetliće i žune nismo zabilježili nigdje u Istri, a ne nalazimo paralela ni u talijanskim idiomima. Naziv je izvedenica na *-eîn* od rovinjske (istriotske) imenice *gànsò* 'kuka' (< *kanğa*, REW 4673). Naziv je motiviran načinom na koji se djetlići i žune nogama, kao kukama, zakvače okomito za stablo dok u njegovoj kori traže hranu.

47. **gardièl** s. m. - Cardellino. Anche *gardèl* (Doria). Triest., Alb., Fium., Dign.: *gardel*; Zara, Cherso: *gardelo*. Dal lat. *carduelis*. Nel ven. *gardel* anche piccolo ghiozzo (forse da Garda, DEVI).

Češljugar (*Carduelis carduelis*) u Istri je dobro poznata ptica jedinstvena imena (tipa *gardel*, *gardelin* i sl.) u svim idiomima. Za istriotske smo zabilježili: *gardèl* (Bale, Fažana, Vodnjan), *gardelin* (Bale, Galižana, Šišan, Vodnjan), *gardièl* (Rovinj). Kao etimon u Rječniku se najprije citira lat. *carduelis*, što je točno i prihvatljivo za ovakav rječnik, a onda u zagradi navodi prema DEVI mogući etimon *Garda*. U četvrtom izdanju DEVI iz 1987 pod natuknicom *gardelin* stoji sasvim prihvatljiva etimologija, a očigledno i u izdanju iz 1975 (koje mi nemamo a kojim se, saznajemo iz bibliografskog popisa, služe autori) jer je doslovce citiraju u sljedećoj natuknici u ovom radu²¹, pa nam nije jasno odakle navod iz zagrade.

48. **gardilein** s. m. - Dim di *gardièl*. (...) Vall. *gardilin*; dign. *gardilein*. Dal lat. *carduelis*, da *carduus*, *cardo* »perché questo uccello mangia le sementi del cardo selvatico e adopera la lanugine della pianta per costruirsi il nido« (DEVI). Chiogg. *gardelo*; bis. *gardelin*, *gardel* e *gardelon*.

V. 47.

49. **gafa** s. f. - Lo stesso che *gàsula*.

V. 20.

50. **gàsula** s. f. - Gazza. Anche *gàfa* e *chèca* (lat. scient. *Pica pica*). Venez. *gaza* o *gafola* (Bo.).

V. 20.

51. **goûfo** s. m. - Gufo, uccello dell'ordine Striges. (...)

Slična naziva nismo čuli od rovinjskih ispitanika. U Šišanu i Vodnjanu smo zabilježili *gùfo* za vrste *Asio otus* (mala ušara), *Bubo bubo* (ušara), *Strix aluco* (šumska sova) i *Tyto alba* (kukuvija). Za te smo vrste u Rovinju zapisali ornitonim *suvita*.

52. **loûgaro** s. m. - 1. Lucherino. Anche *loûgro*, *oûgro* (lat. scient. *Fringilla spinus*), specie di fringuello delle pinne verdi sul dorso e giallo-verdi sul petto (...) Venez. *lugaro* e *lugarin* id., Trieste *lugaro*, sorta di fringuello (...) Riconducibile al sign. rov. il vall. *lugaro*, lucherino e furbacchione. Per l'etim. da un **lucarinus* da cui l'ital. *lucherino* (venez. *lugarin*). Altri presuppongono una der. prelatina **leukaros*, splendido, luminoso.

Nazivi tipa *luga(e)ro/luga(e)rin* česti su u svim istarskim idiomima. Za istri-

²¹ Premda pomalo čudno jer ispada da je etimologijsko rješenje njihovo, a da samo dio u navodnicima pripada DEVI. Usput, citiranje je u Rječniku gotovo uvijek nejasno i najmanje dvo-smisleno.

otske govore zapisali smo: *lùgaro* (Bale, Fažana, Rovinj, Šišan, Vodnjan), *lugerìn* (Bale) i *lùgoro* (Galižana).

53. *loùgro* s. m. - Lo stesso che *loùgaro* (...) Anche *oùgro*.

V. 52.

54. *lùgaro* s. m. - Lo stesso che *loùgaro*.

V. 52.

55. *luhta* s. f. - Allodola (lat. scient. *Alauda arvensis*).

V. 16.

56. *luòdula* s. f. - Allodola. Dim. *ludulita*. (...) Chiogg. *lodola*. Dal lat. **alaudilla*.

V. 16.

57. *marfuòco* s. m. - Uccello notturno (...)

Nismo zabilježili ni jedan sličan naziv igdje u Istri a ne nalazimo ih ni u literaturi. Kao drugo značenje natuknice autori navode 'allocco, babbeo, sciocco', pa pretpostavljamo da ih je zaveo oblik *allocco* (koji znači i 'budala' i 'sova').

58. *martèin* s. m. - Gabbiano giovane (lat. scient. *Alcedo atthis hispida*). VMGD: *martin* (ALM) sta a Grado e a Lussinop. per *Martin* pescatore.

Doista površno navedeno značenje; ispada da je *Alcedo atthis hispida*²² sustavni naziv za galebovo mlado. Sami u Istri nismo zabilježili sličnih naziva u značenju 'galebovo mlado', no poznato nam je da galebovu mladunčad tako nazivlju u Dalmaciji.

U Rovinju prema našim ispitivanjima oblik *martin* označuje galeba klaukavca (*Larus cachinnans*); istoga galeba Hrvati i Talijani u Funtani nazivlju *martin*, odnosno *martin*, a medulinski Hrvati *samartin*. Sintagma tipa *martin* *peskador* najčešći je naziv za vodomara u svim istarskim idiomima, a samo prvi član, *martin*, za istu pticu rabe ližnjanski Hrvati. Osim toga, oblik *martin*, u crnogorskom govoru u Peroju označuje sojku (*Garrulus glandarius*).

Postanje ornitonima nije najjasnije, teško je točno odrediti kako se osobno ime *Martin* prenijelo na pticu.²³

59. *màfaro* s. m. (pl. *-ri*) - Uccello predatore dal piumaggio nero, marangone (lat. scient. *Phalacrocorax carbo*).

U Rovinju smo zabilježili *màzoro*, ali za *Podiceps cristatus* (čubasti gnjurac), no kako se oblici za gnjurce i vrance miješaju, moguće je da je ornitonim u Rovinju u uporabi i za jednu i za drugu vrstu.

²² Poodavno se u sustavnoj nomenklaturi ne rabe više trosložni termini za vrste: za vodomara je danas najčešći sustavni naziv *Alcedo atthis*, a moguće je u nešto starijoj literaturi naći i *Alcedo hispida*.

²³ Usp. *marko ribar* (okolica Dubrovnika - HIRTZ 272).

Inače oblici tipa *mazo(u)ro/mazo(u)rin* daleko su češći za divlju patku (*Anas platyrhynchos*).

Moguće je da je riječ o mediteranskim reliktima²⁴.

60. **mièrlo** s. m. - 1. Merlo (lat. scient. *Turdus merula*) (...) Esiste anche nel rov. un *mièrlo biànco*, non meglio definito.

Za kosa (*Turdus merula*) naziv je, barem prema našim anketama, u svim istarskim idiomima jedinstven: u hrvatskim, slovenskim i istrorumunjskim tipa *kos*²⁵, a istromletačkim i istriotskim tipa *merlo*. U Balama, Fažani, Galižani i Vodnjanu u uporabi je ornitonim *mèrlo*, a u Rovinju *miérlo nìgro*. Epitet rovinjskog ornitonima nije zalihostan, naziv je u opreci s denominacijom za *Turdus torquatus* (planinski kos), *miérlo biànko*.

61. **muntàn** s. m. - Fringuello montanino (lat. scient. *Fringilla montifringilla*).

I mi smo u Rovinju za sjevernu zebu zapisali identičan oblik. U Fažani i Galižani u uporabi je lik *montàn*, u Balama *montanèr*, a u Vodnjanu *montanòn*.

62. **oûgro** s. m. - Lucherino. Anche *loûgaro*. Uccello dei Passeracei.

V. 52.

63. **papaféigo** s. m. - Nome di uccello, rigogolo (lat. scient. *Oriolus galbula*)²⁶.

V. 10.

64. **papafueîgo** s. m. - Variante di *papaféigo*. Dim. di *papa*, *pappa*. Cfr. *parela*, *pappa* e uomo insulso senza vita e carattere (Doria).

Etimologija je potpuno neprihvatljiva. Nije riječ o umanjenici od *pappa*, nego o složenici *papa* (od gl. *papar* 'papati' < *pappāre*, REW 6214) i *feîgo* 'smokva' (< *ficus*, REW 3281).

V. i 10.

65. **parneîfa** s. f. - Pernice. (...) Dal lat. scient. *perdix rubra*²⁷, dal gr. *pérdix -ikos*, relitto egeo, di area it. e romana occidentale (DEI). Varianti: *perniſa* e *perniſe* (triest.), *perniſa* (bis.), *perniſa* (Cherso e Zara).

Nazive istoga tipa zabilježili smo za trčku (*Perdix perdix*). Prema našim ispitivanjima oni su jedini i u istriotskom i u istromletačkom, uz izuzetak u ponekom istromletačkom govoru gdje rabe hrvatsku posuđenicu *jerebica*. Riđa jerebica (*Alectoris rufa*) nije poznata istarskim ispitanicima.

²⁴ V. G. Filipi, *Ornitonimia istriana: I nomi di tipo mazorin per la specie Anas platyrhynchos - un relitto mediterraneo?*, u *Linguistica*, br. XXXIV, 2, Ljubljana, 1994., str. 69-72.

²⁵ Uz izuzetak *žutokljünac* (Brovinje) i *žutokljunč* (Rakalj).

²⁶ Danas *Oriolus oriolus*.

²⁷ Danas *Alectoris rufa*.

66. **paroûsula** s. f. - Forma afer. di *sparoûsula*, V. Cfr. *parusola* e *perusola* nel triest. (Doria); dign. *parousola*, *cinciallegra* (uccello).

V. 88.

67. **pavòn** s. m. - Pavone, uccello della famiglia dei gallinacei dallo splendido piumaggio. Ven. *paon* e *pavon* a Dign. Dal lat. *pavone(m)*.

Paun je ukrasna ptica koja je u Istru uvezena, pa se njome nećemo baviti.

68. **pavunisa** s. f. - Pavonessa. (...)

V. 67.

69. **picion** s. m. - 1. Piccione. 2. Vengono così definiti tutti gli uccelli che sono nel nido. (...)

Sami nismo zabilježili ni u prvom ni u drugom značenju. Ornitonomi tipa *piccione* u Italiji označuju goluba, no kako to nije slučaj u dijalektima sjeverne Italije, držimo da valja pomišljati da je riječ o izvedenici na *-on* od *pičo* 'mali' (< **pikk-*, REW 6494)²⁸, koja se najprije rabila u drugom, a tek kasnije, vjerojatno u novije doba, pod utjecajem književnog talijanskog, proširila značenje. Držimo da istriotski oblik nije srodan talijanskim oblicima za goluba tipa *piccione*.

70. **pitorùso** s. m. - Pettiroso, uccello della famiglia dei Passeracei (lat. scient. *Erithacus rubecula*). Anche *piturùso*. Vall. *pitoroso*; dign. *ciurto*; venez. *petorosso*. Dal lat. *pectus russus* (REW 6335²⁹).

Prema našim ispitivanjima oblici tipa *petiroso* najčešći su u istromletačkim i jedini u istriotskim govorima: *petiróso* (Fažana), *petiròso* (Vodnjan), *petoróso* (Galižana), *petoróso* (Šišan), *pitaróso* (Bale), *pitorùso* (Rovinj), *petaróso* (Šišan).

Nije jasno odakle autorima vodnjanski oblik *ciurto* za crvendaća. Mi smo u Vodnjanu zabilježili *čurto* za *Troglodytes troglodytes* (palčić), a u istom značenju ('palčić') Rosamani donosi *ciurto* i AIS III/487 *čurto*.

71. **piturùso** s. m. - Lo stesso che *pitorùso*.

V. 70.

72. **puiàna** s. f. - Poiana falchetto, bozzago (lat. scient. *Buteo vulgaris*³⁰) (...) Chiogg., triest. *poiiana*; lomb. veron. *pojana*; venez. *pogiana* o anche *pògia*; vall. *puiàna*. Da una forma supposta lat. **pullius*, da *pullus*, animale giovane.

Mi smo zabilježili *pujàn* (Galižana, Šišan) i *pujàna* (Bale, Fažana, Galižana, Rovinj, Vodnjan).

²⁸ Nije lako objasniti augmentativni dočetak uz semantem 'malen'. Mogli bismo, doduše, spekulirati i postaviti hipotezu da je oblik o kojem razglabamo najprije označivao ptice neke velike ptice i da je onda proširio značenje i na mladunce manjih vrsta, no za to nemamo nikakvih dokaza. A možda je dočetak uzrokovan nespretnim ponašanjem mladunca u gnijezdu (i izvan njega), pa izražava pejorativnu semantičku komponentu.

²⁹ U REW nema te sintagme, nalazimo *pectus*, REW 6335 i *russus*, REW 7466.

³⁰ Danas *Buteo buteo*.

73. *quàia* s. f. - Quaglia, gallinaceo selvatico. (...) Ven. *quajo, quaja, quagia*; Vall. *quaia*, id. Dall'ant. fr. *coaille*, lat. *coacula*, parola di orig. onomatopeica, dal verso dell'uccello (DEVI).

Prema našim istriotofonim ispitanicima u Balama, Fažani, Galižani, Rovinju, Šišanu i Vodnjanu za prepelicu (*Coturnix coturnix*) u uporabi je ornitonim *kuàja*.

74. *ròndula* s. m. - Rondinella (lat. scient. *Hirundo*, -onis³¹). (...)

Ornitonimi *ròndina* (Bale), *ròndine* (Galižana), *ròndine* (Vodnjan), *ròndinèla* (Fažana, Galižana, Šišan), *ròndinèla* (Vodnjan) i *ròndula* (Rovinj) označuju i vrste *Delichon urbica* i *Riparia riparia*, ptice iz porodice *Hirundinidae*, reda *Passeriformes*, a prema mnogim ispitanicima i *Apus apus* i *Apus melba*, ptice iz porodice *Apodidae*, reda *Apodiformes*.

75. *rundulòn* s. m. - Rondone (lat. scient. *Hirundus Apus*³²). Vall. *rondolon*, venez. *rondo* (Bo.).

Prema našim informantima nazivi *ròndinòl* (Galižana), *ròndinòn* (Fažana, Galižana, Vodnjan), *ròndolòn* (Bale, Šišan) i *rundulòn* (Bale, Rovinj) označuju i *Apus apus* (čioipa) i *Apus melba* (bijela čioipa).

V. i 74.

76. *rusignòl* s. m. (pl. -òl) - Rosignolo, usignolo (lat. scient. *Motacilla Luscinia*³³). Vall. *rusignol*; venez. *rossignol* o *russignol*. Da una forma supposta **lusciniolus* (REW 5180) (...).

Svi nazivi za slavuja koje smo zabilježili u istriotskim govorima istoga su tipa: *ruzinjòl* (Bale, Fažana, Galižana, Rovinj, Šišan) i *usinjòl* (Vodnjan).

77. *saltamartefn* s. m. - 1. Martin pescatore (uccello). (...)

V. 58.

78. *saniciàre* s. f. - Passeri. V. *saniciarefn* (R. Devescovi).

Mi smo u Rovinju zabilježili dva srodna naziva: *šaničèrin* i *šaničàro*. U Fažani smo zapisali *saničér*, u Vodnjanu *šanočarin*, a u Galižani *šanočarin*.

79. *saniciarefn* s. m. - Passero. (...)

V. 78.

80. *sarànto* s. m. - Uccello dei passeracei.

Dosta neprecizno značenje. Riječ je o zelenduru (*Carduelis chloris*). Za tu smo pticu u Rovinju zabilježili *verdòn*, no u Balama smo zapisali *šarònto*, a u Vodnjanu *tarànto*, a oblici toga tipa česti su u istromletačkim, slovenskim i hrvatskim govorima.

³¹ To nije sustavni naziv, nego latinski oblik ornitonima, sustavni je naziv za lastavicu *Hirundo rustica*.

³² Danas *Apus apus*.

³³ Danas *Erithacus megarhynchos* i, rjeđe, *Luscinia megarhynchos*.

81. **sarniciàra** s. f. - Passero. (...).

V. 78.

82. **sarnciareîn** s. m. - Lo stesso che *saniciareîn*.

V. 78.

83. **selegàto** s. m. - Segreto (Santin) (...) Altrove nel triest., par., bui., cap.: *selegato* sta per passerotto, id. anche nel Veneto. Corradicale di *cēlāre*.

Ni mi u Rovinju nismo zabilježili sličan ornitonim, ali smo u Šišanu i Vodnjanu čuli *selegàto*, a u Balama *selegóto* i *seregóto*. Oblici toga tipa u mnogim istromletačkim govorima označuju vrapca (*Passer domesticus*).

84. **sentocēiruli** s. m. - Uccellino, zigolo giallo o capinero (lat. scient. *Emberiza citronella*³⁴, *Emberiza melanocephala*).

U Istri puk slabo razlikuje ptice iz porodice strnadica (*Emberizidae*), a kad ih imenuje, imenuje ih isključivo hiperonimom; u Rovinju smo zabilježili *čincinčiruli* kao opći naziv za porodicu, a u ostalim mjestima nismo dobili podatak. U Rosamanija za Rovinj nalazimo *sentuciruli* s identičnim značenjem³⁵ kao u Rječniku.

85. **siòla** s. f. - Gabbianello, il più piccolo dei gabbiani, capace di scendere in picchiata da altezze notevoli per afferrare con il becco i pesciolini in superficie (lat. scient. *Larus minutus*).

Mi smo u Rovinju zapisali *šjòla*, ali za malu čigru (*Sterna albifrons*). Pigafetta, str. 204, ima *siòla* i još sedam sintagmi s prvim elementom *siòla*, sve u značenju raznih vrsta čigri.

V. 25.

86. **sivìta** s. f. - Civetta. Anche *suvìta* e *suita*. Uccello notturno dei rapaci. Etim. d'orig. onom.

V. 23.

87. **fmièrgo** s. m. - 1. Nome di un grosso palmipede acquatico, affine all'anitra (lat. scient. *Colymbus glacialis*), smergo tuffolo. Dal lat. *mergus*, tuffatore, da *mergère*.

U Rovinju i ostalim mjestima gdje se govori istriotski nismo zabilježili slična naziva, no u čakavskom u Baškoj, Brseču i Krnici Luci zapisali smo *žmèrgo* za *Mergus merganser* (veliki ronac) i *Mergus serrator* (mali ronac), a isti je oblik u Bregu i Trgetu u uporabi za *Podiceps cristatus* (ćubasti gnjurac), *Podiceps grisegena* (riđogrli gnjurac), *Podiceps nigricollis* (crnogrli gnjurac) i *Phalacrocorax carbo* (veliki vranac).

³⁴ Treba *citrinella*.

³⁵ I pogrješkom: *citronella* za *citrinella*.

88. *sparòsula* s. f. - Uccello, cingallegra (lat. scient. *Parus major*). (...).

I mi smo za Rovinj zabilježili *sparòsula* za veliku sjenicu (*Parus major*); u Balama, Galižani i Vodnjanu *parùšula*, u Šišanu *parùsola* te *parùsula* u Fažani i Šišanu.

89. *stàrna* s. f. - Starna, uccello gallinaceo dalle carni pregiate.

Naziv se poklapa s književnim talijanskim *starna*. Mi ga nismo zabilježili ni u jednom istarskom idiomu, no donosi ga Pigafetta na str. 221. U Rovinju smo za trčku (*Perdix perdix*) zapisali *parnéiža* (v. 65.), a u ostalim mjestima gdje se govori istriotski *parniža*.

90. *sturnièl* s. m. (pl. *-ài* e *-ièli*) - 1. Stornello, storno. (...) Vall. *stornel*, id. nel triest.: mugl. *sturnel*. Dim. del lat. *sturnus*. (...)

Za čvorka (*Sturnus vulgaris*) mi smo u Rovinju čuli *sturnièl*, u Balama *mòro*, *sturnèl* i *štornèl*, u Galižani i Šišanu *stornèl* i u Vodnjanu *štornèl*.

91. *suatòn* s. m. - Allocco (lat. scient. *Strix Olus*). »Uccello notturno di rapina simile alla civetta, da cui il nome« (G. Malusà). Vall. *cius*; venez. *chio* o *chIU*. Da un accr. di *suìta*, civetta.

V. 23.

92. *suìta* s. f. - Lo stesso che *suvìta* e *sivìta*, civetta. (...) Buie *sueta*; Pir. *suìta*; *zueta* a Mont. e Mom.; *ziveta* a Trieste, Monf., Fiume, Alb. e Lussini; generalmente *siveta* nell'Istria ven.; bis. *zuìta*. Probabil. dal verso della civetta.

V. 23.

93. *suvìta* s. f. - Civetta. Anche *sivìta* e *suìta*. Uccello notturno. Dign. *suvita* e *zuvita*; bis. *zuìta*; ven. *zoeta*, *soeta*, *zuìta*, vr. *siveta*, *ziveta*. Probabil. vc. di origine onomatopeica. Il Pellegrini la fa der. dal fr. *chouette*³⁶

V. 23.

94. *toùrlo* s. m. - Tordo, uccello della specie dei turdidi. Chiogg., bis.: *tordo*.

V. 100.

95. *tudòn* s. m. - Uccello, tordo (lat. scient. *turdus*). (...)

Teško je prihvatiti navedeno značenje ('drozak'). U Rovinju smo zapisali *todòn* u značenju 'Columba palumbus - golub grivnjaš'³⁷. Istriotski i istromletački oblici tipa *to(u)don* nemaju, barem prema podacima s kojima raspolažemo, paralela u idiomima sjeverne Italije. Srodni se likovi rabe u južnotalijanskim dijalektima. Giglioli, str. 328, za sardski navodi *tido*, *tidoni*, *tidone* za *Columba pa-*

³⁶ *Chouette??*

³⁷ Isti se ornitonim u istom značenju rabi i u Balama, Galižani, Šišanu i Vodnjanu. Istromletačkofoni u Krnici i Medulinu za *Columba palumbus* rabe *todòn*, a i Hrvati u Škatarima i Valturi preuzeli su *todòn* u istom značenju.

lumbus te *tidoni* i *tidu* za *Columba oenas*. Spano navodi *tidòne*, *tidu* i *tudòne* samo za *Columba palumbus* (SPANO-SI 396 i 403). Salvadori, str. 177, za Sardiniju bilježi *tidoni* i *todone*, za Siciliju *tuduni*, a za Maltu *tudun*. Etimon za navedene oblike nalazimo u lat. ornitonimu *tītus*, REW 8762. Klasični prirodopisci bilježe *tītus*, -ī 'Columba palumbus' (ANDR 154). Objašnjavajući postanje oblika André piše: »Formation sans doute onomatopéique, correspondant à *titiare* 'gazouiller' et au gr. *τιτίς*, nom d'un oiseau indéterminé, et *τιτίζω* 'gazouiller'.« (ANDR 154).

96. **tuòrtula** s. f. - Tortora, tortorella, tortola. Anche *tuòrtura*. Vall., venez.: *tortora* (Bo.).

V. 98.

97. **tuòrtura** s. f. - Tortora (lat. scient. *Streptopelia turtura*³⁸). Anche *tuòrtula*.

Prema našim anketama istriotofoni ne razlikuju grlice: istim oblikom nazivlju obje u Istri prisutne vrste, gugutku (*Streptopelia decaocto*) i grlicu (*Streptopelia turtur*). U Rovinju smo zabilježili *tuòrtura*, u Galižani *tórtola*, u Balama, Fažani i Vodnjanu *tórtora*, u Galižani, Šišanu³⁹ i Vodnjanu *tortoréla* i u Balama *tórtula*.

98. **tùrdo** s. m. - Lo stesso che *tùrlo*.

U Rječniku se natuknica *tùrlo* navodi dva puta, najprije u značenju 'ptica', a potom i 'žumanjak', pa kako uz *tùrdo* nema značenja, čitatelju ne mora biti jasno da se odnosi na pticu.

V. i 99.

99. **tùrlo** s. m. - Tordo, uccello (lat. scient. *Turdus*⁴⁰ *musicus*⁴¹). Pol. *tordo*; fas. *turlou*; chiogg., bis.: *tordo*, id. Pur non comune esiste abbondantemente dimostrato il passaggio della *d* in *l* (*neìl*, nido; *dispruvaléise*, sprovvedersi).

Prema našim ispitanicima oblici tipa *tordo*, *turlo* u istriotskim idiomima u uporabi su kao hiperonimi za rod drozaka (*Turdus*), za sve vrste osim kosa (*Turdus merula*): *tòrdo* (Bale, Fažana, Galižana, Šišan, Vodnjan), *tùrlo* (Rovinj, Vodnjan). Zabilježili smo i nekoliko posebnih naziva za dvije vrste: za *Turdus iliacus spinaròl* (Bale) i za *Turdus pilaris drozgùlja*⁴² (Vodnjan), *đenepròn* (Galižana, Šišan), *đinepròn* (Fažana, Šišan), *zernevoréra* (Bale).

100. **uòca** s. f. - Oca, uccello palmipede domestico (...)

Rovinjci isto tako nazivlju i divlje guske.

³⁸ Danas *Streptopelia turtur*.

³⁹ Šišanci rabe i hrvatsku posuđenicu *grlica*.

⁴⁰ Treba *Turdus*.

⁴¹ Danas je *Turdus philomelos*.

⁴² Hrvatska posuđenica.

101. *vardòn* s. m. - Tipo di uccello. (...) Cfr. venez. *verdon*, T. dei cacciatori, uccello più volgarmente chiamato *zaranto* (Bo.).

Riječ je o zelenduru (*Carduelis chloris*). Mi smo za istriotske govore zabilježili *šàronto* (Bale), *tarànto* (Vodnjan) i *verdòn* (Bale, Galižana, Rovinj, Šišan, Vodnjan).

102. Umjesto zaključka

Do sada smo na sličan način obradili dosta rječnika i uvijek smo imali veći broj primjedbi. No, reći će netko da ornitonimi i nisu bitna građa u općem rječniku i da je u njem sasvim dovoljna odrednica tipa 'neka ptica', što i ne bi bilo možda ni toliko pogrešno, ali autori se takvih rječnika obično odlučuju za preciznije određivanje natuknica i, u velikoj većini slučajeva, pogriješe, a to više nije tako bezazleno. Razmišljajmo dalje, kada specijalist na nekom području utvrdi da su sve, ili gotovo sve, natuknice koje se tiču njegove struke, pogrešno određene, sasvim se opravdano pita nije li to slučaj i s drugim natuknicama iz drugih struka, a koje on, jasno, ne poznaje. Na taj se način stječe, sasvim opravdano, nepovjerenje u rječnik. I na ovom mjestu želimo naglasiti da je u današnje doba jednom autoru (u našem slučaju dvojici) nemoguće napisati dobar opći jednojezični (pa i dvojezični) rječnik bez suradnje sa stručnjacima za pojedina područja. Ipak, što se zastupljenosti ornitonima tiče, nemamo primjedbi, gotovo da bi ih bilo jako teško naći više u većini pučkih idioma.

Bez obzira na ornitonimijsku građu⁴³, svakako valja pozdraviti izlaženje ovog rječnika jer kako nedavno reče prof. Giovanni Radossi na predavljanju u Rovinju: »Ovo je prvi i zadnji rječnik rovinjskog jezika.« Iskreno se nadamo da nije tako.

Ako dođe do drugog izdanja Rječnika, nadamo se da će se uvažiti ove moje dobrohotne primjedbe, a spreman sam i osobno pomoći što se tiče ornitonimijske građe.

⁴³ A vidjeli smo da se poznavatelj u njoj može snaći i u obliku na koji je predstavljena, a valja reći da će se i običan uporabnik, ako bude imao volje nabaviti i listati stručnu ornitološku i lingvističku literaturu, ipak u većini slučajeva barem nekako snaći.

POPIS NAVOĐENE LITERATURE S POKRAĆENICAMA:

- AIS - *Sprach-und Sachatlas Italiens und der Südschweitz*, hgg. K. Jaberg und J. Judd, Zofingen, 1928-40.
- ALI - *Atlante Linguistico Italiano*, neobjavljena građa koja se nalazi na turinskom sveučilištu.
- ANDR - Jacques André, *Les noms d'oiseaux en latin*, Librairie C. Klincksieck, Pariz, 1967.
- ARJ - *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-XXIII, JAZU, Zagreb, 1880-1976.
- BREHM - A. E. Brehm, *Kako žive životinje*, Otokar Keršovani, Rijeka, 1966.
- CERN - D. Cernecca, *Dizionario del dialetto di Valle d'Istria*, Centro di Ricerche Storiche Rovigno, Rovinj, 1986.
- DEI - C. Battisti - G. Alessio, *Dizionario etimologico italiano*, I-V, G. Barbèra Editore, Firenca, 1975.
- DELI - M. Cortelazzo - P. Zolli, *Dizionario etimologico della lingua italiana*, I-V, Zanichelli, Bologna, 1979.-1983.
- DEVI - D. Durante - Gf. Turato, *Vocabolario etimologico veneto - italiano*, Editrice »La Galiverna«, Padova, 1987.
- DIDL - E. Bianchi - R. Bianchi - O. Lelli, *Dizionario illustrato della lingua latina*, Le Monnier, Firenze, 1982.
- DLRM - *Dictionarul limbii romîne moderne*, Academia republicii populare romîne, 1958.
- DRCHAL - W. Černý - K. Drchal, *Impariamo a conoscere gli uccelli*, Istituto Geografico Deagostini, Novara, 1982.
- GIGLIOLI - E. H. Giglioli, *Avifauna italica*, Le Monnier, Firenze, 1886.
- GJURAŠIN - S. Gjurašin, *Ptice*, I-II, Naklada »Matice Hrvatske«, Zagreb, 1899., 1901.
- GREGORI - J. Gregori - I. Krečić, *Naši ptiči*, DZS, Ljubljana, 1979.
- HIRTZ - M. Hirtz, *Rječnik narodnih zoologičkih naziva*, JAZU, Zagreb, 1938.-1947.
- NAE - H. I. Jorgensen, *Nomina Avium Europaeorum*, Kopenhagen, 1958.
- PALAZZI - F. Palazzi, *Novissimo Dizionario della Lingua Italiana*, Fabbri, Milano, 1974.-1983.
- PARČIĆ - D. Parčić, *Rječnik hrvatsko-talijanski*, Zadar, 1901.
- PETERSON - R. Peterson - G. Mountfort - P. A. D. Hollom, *Guida degli Uccelli d'Europa*, Franco Muzio and c. Editore, Padova, 1983.

- PIGAFETTA - A. Pigafetta, *Vocabolario ornitologico veneto*, Istituto Veneto di Arti Grafiche, Padova, 1975.
- PIRONA - G. A. Pirona - E. Carletti - G. B. Corgnali, *Il nuovo Pirona - vocabolario friulano*, Società filologica friulana, Videm, 1983.
- REW - W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1972.
- ROS - E. Rosamani, *Vocabolario giuliano*, Capelli Editore, Bologna, 1958.
- SALVADORI - T. Salvadori, *Fauna d'Italia. Uccelli*, Forni Editore, Bologna, 1971. (pretisak milanskog izdanja iz 1872.).
- SENC - S. Senc, *Grčko-hrvatski rječnik za škole*, Zagreb 1988. (pretisak izdanja iz 1910.).
- SKOK - P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I-IV, JAZU, Zagreb, 1971.-1974.
- SPANO-SI - G. Spano, *Vocabolario sardo-italiano e italiano- sardo*, Arnaldo Forni Editore, 1981 (pretisak izdanja iz 1851.).
- SUŠIĆ - G. Sušić - D. Radović, *Hrvatska ornitološka nomenklatura zapadnog palearktika i nekih vrsta ostalih zoogeografskih regija*, u *Ornitologija u Hrvatskoj*, pp. 213-263, JAZU, Zagreb, 1988.
- ZUDINI - D. Zudini - P. Dorsi, *Dizionario del dialetto muglisano*, Casa massima Editore, Videm, 1981.

GLI ORNITONIMI NEL DIZIONARIO DEL DIALETTO DI ROVIGNO D'ISTRIA DI ANTONIO E GIOVANNI PELLIZZER

Riassunto

Nel presente saggio l'autore elabora gli ornitonimi nel nuovo dizionario del dialetto rovine. Gli ornitonimi del Dizionario (101) vengono paragonati a quelli raccolti dall'autore dal 1985-1992 in Istria e sull'isola di Veglia. I commenti riguardano soprattutto le attribuzioni e le etimologie sbagliate.